

РАДОВАН М. МАРИНКОВИЋ

СТАНОВНИШТВО ВАПЕ И ВИЉУШЕ

РАДОВАН М. МАРИНКОВИЋ
УУ 32000 Чачак
Радише Поштића 8

УДК 316.334.55 (497.11)

У неколико претходних свезака овог годишњака публиковали смо радове о пореклу становника трнавских села у општини Чачак. У овом броју пишемо о родовима у два трнавска села: Вапи и Виљуши. Ту су сазнања до којих смо дошли проучавајући расположива документа (доста оскудна), литературу, протоколе крштених, венчаних и умрлих, епитафе са надгробника и крајпуташа и казивања најстаријих памћеника. При томе смо се сучавали са низом проблема, јер, врло често, садашње генерације старијих родова у Вапи и Виљуши мало знају о свом пореклу. Непотпуни су подаци и о одсељавању са ових простора.

За оба села, која су, иначе, веома стара, заједничко је: да је данашње њихово становништво у целини досељеничко.

ВАПА

Овде почива ра[б] Божји Мијаило Перишић бивши терзија и жител села Вапе. Поживи 48 г: и умре 25 јануара 1850. г. Овај крст удари му син его Паун. . .

Сеоско гробље, предак Терзића

Између друма Чачак—Краљево и Западне Мораве, код Заблаћа, налази се питомо село Вапа. Северно од њега, преко Мораве, села су Станчићи и Мојсиње, источно — Заблаће, јужно — Жежевица, а западно — Балуга.

Мештаци тврде да су насељу име дали давни досељеници из Вапе код Сјенице. Не зна се када се то збило, тим пре што се ова, чачанска, Вапа помиње, под тим именом, у турским дефтерима од 1476. године па надаље. Поједини потеси у селу добили су називе по људима (Вулићевина и Карача), неки по природним облицима и својствима (Орнице, Вапско поље) док није јасно, бар мештанима, откуда топоним Маква. Кроз село протиче Жежевичка река, тако названа због тога што стиже из Жежевице.

Сеоска обегина је на Бели петак.

Први помен Вапе налазимо у турским дефтерима. Наиме, 1476. године влашко (пастирско) село Вапа у брвеничком кадилуку припадало је кнежини кнеза Бурђа, сина Радише, који је живео у Бањици. Село је тада имало 18 влашких кућа, у којима је, поред 18 домаћина, живело још 11 одраслих мушкараца, уз једну жену — кућедомаћина, која није плаћала филурију. Два житеља Вапе били су ратаји кнеза Бурђа. Вапа је 1528. припадала Руднику; имала је тада осам домова са осам домаћина и 11 одраслих неожењених мушкараца. Део села припадао је тада Пожеги — имао је 24 дома, 40 табџа, једну удовицу и две баштине, а у два ратајска дома живела су, сем домаћина, још два одрасла мушкараца. Године 1572. у Вапи су пописане 22 рајинске (земљорадничке) куће са 26 одраслих мушких глава; сви су живели на 22 баштине, што значи да је свака кућа имала по једну. Заједно, сви су плаћали 2.925 акчи феудалних дажбина своме спахији. Напокон, 1595. године село је платило 499 акчи пореза на ситну рогату стоку.¹

Не располажемо са подацима о Вапи у XVII и XVIII веку. Чак ни са легендама.²

Године 1820/21. у селу су пописани: 20 кућа, 22 ожењена и 47 арачких глава, а 1821/22, када се Вапа налазила у срезу трнавском: 25 домова, 26 пореских и 53 арачке главе.³ Када су формиране општине, Вапа је углавном са Заблаћом чинила једну административну јединицу. Биће, једно време, у моравској кнежини, а све до иза Другог светског рата — у срезу трнавском.

Године 1971. у селу је пописано 600 житеља у 115 домова, деценију касније: 685 житеља у 186 домаћинства, а 1991: 717 житеља у 187 домаћинства.⁴ Ако би се судило по овим подацима, могао би се стећи закључак да Вапа последњих деценија, као нека друга чачанска села, није захваћена брзим досељавањем нових родова. Ипак, ситуација је нешто другачија: из Вапе је много људи одсељено после Другог светског рата, а на њихова места стизали су други, највише из правца Старог Влаха, преко Драгачева.

Становништво Вапе у целини је досељеничко. Најстарији данашњи родови свили су породична огњишта на овом простору у другој половини XVIII века.

РАДОСАВЉЕВИЋИ (6 к, Лучиндан) су се настанили у Вапи долазећи из Вапе код Сјенице седамдесетих или осамдесетих година XVIII века. Даљим пореклом су Никшићи. Дуго су носили презиме Вапа, под којим су засновали и једно домаћинство у Београду почетком XX века. Старо презиме сведочи и један споменик на сеоском гробљу, на коме се чита да је двојици братучеда „биљега“ подигао Миме Вапа са братом Обрадом и неким Радосавом „на Вознесеније“ 1837. године.⁵ Успомену на Радосава Вапу овај род чува својим презименом. Без обзира што славе Митровдан, не Лучиндан, има мишљење да су им, по пореклу, род и Обрадовићи, који су, наводно, потомци Обрада Вапе. Мада ни ту могућност не треба одбацити, немамо опипљивијих доказа за такву тврдњу; у тако нешто не верују припадници ова два рода. После Другог светског рата Радосављевићи су образовали домаћинства и у Крагујевцу и Чачку.⁶

ОБРАДОВИЋИ (2 к, Митровдан) су некако у исто време дошли са простора Вапа—Градац код Сјенице. Појединци сматрају да су потомци Обрада Вапе, који се помиње на једном споменику у сеоском гробљу. У сваком случају, презиме овог рода образовано је од имена претка Обрада. Једно домаћинство имају и у Чачку.

ГЛИШОВИЋИ (8 к, Бурђевдан) су досељени крајем XVIII века из околине Сјенице. Можда из Вапе, тамошњег насеља. На претка Глиша упућује презиме овог рода. После Другог светског рата настанили су се и у Чачку (2 к).

ПАНТОВИЋИ (2 к, Бурђевдан) су доспели крајем XVIII века из села Градац код Сјенице. Имали су другачије презиме, али је оно заборављено, а новим се сећају претка Панта.

ПАЈОВИЋИ (5 к, Бурђевдан) су давни доселци. Стигли су из правца Старог Влаха. Можда из Вапе код Сјенице. На име неког претка Паја подсећа презиме овог рода.

РАДОЈЕВИЋИ (— к, Лучиндан) су некако у исто време дошли из околине Сјенице. Иначе су Никшићи. Име претка Радоја чувају у свом презимену. Једно домаћинство имају у Жежевици (Чачак), а после 1955. и једно у Београду. Од 1960. у кући Живојина Радојевића живела је Бојана СТРАЊАНЧЕВИЋ из драгачевских Губереваца (умрла пре неколико година).

ТЕРЗИЋИ (5 к, Лучиндан) су Никшићи, а овде су се настанили 1809. године долазећи из сјеничке Вапе. Једном од досељеника, од чијег им је занимања образовано презиме, споменик се налази на сеоском гробљу: Мијаило Перишић, терзија, преминуо је 25. јануара 1850. у својој 48. години.⁷ Овај податак не мимоилазе ни протоколи умрлих цркве заблаћке.⁸ И раније су се, као и други вапски родови, расељавали, а после 1960. године четири домаћинства образовали су у Чачку, једно у Босни.

ПЕТРОВИЋИ (3 к, Алемпијевдан) су 1809. године приспели из Вапе код Сјенице. Доселила се породица, отац и мајка, заједно са децом, човека кога сведочи епитаф на сеоском гробљу: „Зде почивает раб божи Вујо Петровић. Поживи 39 = љета а престаи се у селу Вапи м[есс]ца ноемвра 28-го дана 1836-го љета...“ Презименом чувају успомену на претка Петра.

РАДОВИЋИ (1 к, Бурђевдан) су давни доселци из правца Старог Влаха; не памте из ког насеља. По свој прилици, доселила се породица Јовице Радовића, рођеног у Вапи 1823, који је преминуо 1888. године.⁹ Пре њега, 1862, умро је Вујо. Од имена неког претка образовано је презиме и овог рода.

ЛАЗАРЕВИЋИ (3 к, Никољдан): око 1820. у Вапи су се настанила браћа Аврам и Љубо, долазећи преко Драгачева. Ништа не знају о претку Лазару, чије име носе у свом презимену. После Другог светског рата једно домаћинство засновали су и у Доњој Трепчи (Чачак).

ЈАКОВЉЕВИЋИ I (4 к, Петковдан) су после 1830. године досељени из околине Плеваља. Дошао је Јаков Шутановић, од чијег им је имена образовано презиме. После 1950. године домаћинства су засновали и у Чачку и Прелини.

ЈАКОВЉЕВИЋИ II (10 к, Бурђевдан) су највероватније потомци Јакова Драговића, досељеника из драгачевских Губереваца.¹⁰ Он је у Вапи свио породично огњиште 1845. године и својим именом наденуо презиме својим потомцима. Род су са Мајсторовићима — по пореклу, мада неки сматрају да су Мајсторовићи сишли из Брезовица (планине Јелице). После 1960. у Чачку су образовали пет, а у Београду и Аустралији по једно домаћинство.¹¹

МАЈСТОРОВИЋИ (18 к, Бурђевдан) — исто што и Јаковљевићи II. Неко од предака био им је ковач, па отуда „мајсторско“ презиме овог рода. Не треба, наравно, одбацити ни мишљење појединаца да су они из Брезовица, тим пре ако се зна да су Губеревци и Брезовице гранична села. Доста су се селили, посебно у Чачак, након Другог светског рата.

СТЕФАНОВИЋИ (1 к, Стевањдан): године 1859. у Лазаревиће се привенчао, долазећи из Премеће (Чачак), Милован. Чињеница да је призећен, уочава се и из надимка овог рода — Пузо.¹² На неког претка Стефана упућује њихово презиме. Два домаћинства засновали су после 1960. у Чачку.

ТРАЈКОВИЋИ (8 к, Никољдан) су из Прилепа у Македонији — тамо је рођен Коста, који је умро 1884.^{13а} Он се 1863. привенчао у Стефановиће. Од имена претка Трајка образовао им је презиме. Мештани их зову Македонцима. После Другог светског рата настањивали су се и у Београду (2 к) и Чачку (1 к).¹³

ДРОБЊАКОВИЋИ — ДРОБЊАЦИ (3 к, Бурђевдан) су око 1870. досељени из Бањице (Чачак). Даљим пореклом су Дробњаци, што сведочи и њихово презиме, свеједно да ли се употребљава у скраћеном или продуженом облику. Нису сви одједном дошли. Једно домаћинство засновали су и у Чачку после 1960.

ПОПОВИЋИ (2 к, Бурђиц) су из Семобиља код Студенице — тамо је 1850. рођен Милан. Они су, уствари, призећени за Круну Глишовић, која је имала девојачко презиме Недовић.¹⁴ Презиме овог рода показује да им је неко од предака био свештеник, поп. Има их и у Чачку и Београду.

ВЕЛИЧКОВИЋИ (1 к, Бурђевдан) су вероватно 1876. дошли из Милића под Голијом. Неко каже да је то досељавање било раније. На претка Величка подсећа презиме овог рода.

САВИЋИ (5 к, Бурђевдан) су 1860. године доспели из Божића код Андријевице. Они су Васојевићи. На име неког претка Сава упућује њихово презиме. Доста су страдали у ратовима. После 1955. два домаћинства засновали су у оближњој Липници, а једно и у Чачку.

МИЛУТИНОВИЋИ (3 к, Лазарева субота) су давни доселци из правца Старог Влаха. Дошао је, по свој прилици, Павић, који је преминуо 1862. у Вапи.¹⁵ Колико се зна, нису се селили, а презименом чувају успомену на претка Милутина.

ДОЉЕВИЋИ (2 к, Бурђевдан) су 1860. прешли из суседне Балуге. Ако не упућује на некакав надимак, није јасно презиме овог рода. Колико се зна, нису се селили.

ДРАГИЋЕВИЋИ (6 к, Бурђиц) су око 1865. дошли из Висибаве (Пожега) — тамо је рођен Димитар, који је 1885. преминуо у Вапи.¹⁶ Презименом се сећају имена претка Драгића, за кога не знају када је живео. После 1960. два домаћинства образовали су и у Чачку.

ТРИФУНОВИЋИ (1 к) су 1906. доспели из Косатице код Пријепоља — тамо је рођен Петар (86), који је у Вапи преминуо 1927. године.¹⁷ Надимак им је Кувеле, а презиме образовано од имена претка Трифуна. Колико се зна, нису се селили.

МАРИНКОВИЋИ (1 к, Никољдан) су 1910. прешли из Мојсиња (Чачак). Име претка Маринка чувају у свом презимену.

ШУЛУБУРИЋИ (4 к) су дошљаци из драгачевске Лисе — тамо је 1887. рођен Милован, који је 1943. умро у Вапи.¹⁸ Није јасно порекло овог презимена, ако не упућује на некакав надимак.

СТЕВАНОВИЋИ (1 к, Бурђевдан): Андрија је прешлац из Јежевице. Дошао је пре Првог светског рата, а 1920. године у Вапи му је рођен син Мишо.¹⁹ На неког претка Стевана упућује њихово презиме. Има их и у Чачку.

ЛАКИЋЕВИЋИ (1 к, Стевањдан) су из Брезове (Ивањица) — тамо је рођен Ненад (1878), који је преминуо у Вапи 1903.²⁰ Презиме овог рода упућује на име неког претка, Црногорца иначе. Колико је познато, нису се селили из Вапе.

НЕСТОРОВИЋИ (3 к, Бурђевдан) су још раније, 1876. године, доспели из Брезове (Ивањица). Од мушког имена Нестор изведено је презиме овог рода. После Другог светског рата настанили су се и у Чачку и Краљеву (по једно домаћинство).

МАРТИНОВИЋИ (1 к, Васиљевдан) су после 1881. приспели из Вапе код Сјенице, а даљим пореклом су из црногорских Брда. Други кажу да су из старовлашких Дунишића. У сваком случају, стигли су са старовлашких простора. Презименом чувају успомену на претка Мартина. Једно домаћинство засновали су после 1955. и у Чачку.

ВЛАСТЕЛИЦЕ (3 к, Врачеви): Раде је дошао из оближње Липнице пред Први светски рат. Даљим пореклом су из драгачевских

Властељица, што потврђује и њихово презиме.²¹ Једно домаћинство имају и у Чачку.

ПАВИЋЕВИЋИ (2 к, Бурђевдан) су почетком XX века доспели из Црне Горе. Презиме им је изведено из имена неког претка.

После Првог и после Другог светског рата у Балугу је досељено више родова. Презимена су им махом образована од имена предака.

После 1918. године овде су стигли:

ЈУГОВИЋИ (1 к, Аранђеловдан) су из Стопање призећени у Трајковиће,

БОГДАНОВИЋИ (1 к, Аранђеловдан) — из Брезове (Ивањица),
МОЈСИЛОВИЋИ (1 к, Аранђеловдан) — из Радаљева (Ивањица),
КНЕЖЕВИЋИ (1 к) — из чачанске Жежевице, а пореклом су из Липнице (Чачак),

САВИЋЕВИЋИ (2 к, Бурђиц) — из Рашчића (Ивањица),
ЈЕЛЕСИЈЕВИЋИ (1 к, Никољдан) — из Бањице (Чачак),
ПАУНОВИЋИ (2 к, Бурђевдан) — из Брезове (Ивањица),
СТИШОВИЋИ (2 к, Бурђиц) — такође из Брезове,
НИКЕТИЋИ (2 к, Никољдан) — такође из Брезове,
СТОЈАНОВИЋИ (1 к, Никољдан) — из Горачића (Драгачево),
ГАВРИЛОВИЋИ I (3 к, Никољдан) — из Брезове (Ивањица),
ИКОДИНОВИЋИ (2 к, Алемпијевдан) — из Атенице (Чачак),
ЛАЗОВИЋИ (2 к, Лазарева субота) — из Заблаћа. Ови Лазовићи нису род са старим родом овог презимена — 1862. у Вапи је умро Раде Лазовић.²²

После 1945. године у Балугу су дошли:

КУШИЋИ (2 к) — из Русановића код Рогатице,
БОРИЋИ (1 к) — из суседне Балуге,
ЗЕЧЕВИЋИ (1 к) — из Маскове (Ивањица),
ВУЧИЋЕВИЋИ (1 к) — из Шарепика (Ивањица),
ГЛАВОЊИЋИ (1 к, Никољдан) — из Виче (Драгачево),
РАКИЋЕВИЋИ (1 к) — из Виљуше (Чачак),
МИЛИНКОВИЋИ (1 к) — из Ивањице,
ТАНКОСИЋИ (1 к) — из Лисе (Ивањица),
СПАСОЈЕВИЋИ—ЈОВАНОВИЋИ (1 к) — из Радаљева (Ивањица),
БОРОВИЋИ (1 к) — из Дајића (Ивањица),
РАДОЊИЋИ (1 к) — из Маскове (Ивањица),
ЈАКЛИНИ (1 к) — из Словеније,
КОСТИЋИ (1 к) — из Ужица,

ЧКОЊЕВИЋИ (1 к, Бурђевдан) — из Штиткова (Стари Влак),
 НЕШКОВИЋИ (1 к) — из Бањице (Чачак),
 ПЕТКОВИЋИ (2 к) — из Брусника (Ивањица),
 МИХАИЛОВИЋИ (1 к) — из Клотијевца (Сребреница),
 СПАСОЈЕВИЋИ (2 к) — из Жевице (Чачак),
 СТОЈКОВИЋИ (1 к) — из суседног Заблаћа,
 ВЕСЕЛИНОВИЋИ (2 к) — из Жевице (Чачак),
 МАТОВИЋИ, Роми (1 к, Петковдан) — из Заблаћа (Чачак),
 НИКОЛИЋИ (1 к, Бурђевдан) — из Паковраћа (Чачак), призе-
 ћени у Глишовиће,

БОЈОВИЋИ (1 к, Бурђиц) — из Жевице (Чачак), призећени у
 Савићевиће, а даљим пореклом су из Куманице (Ивањица),

ФИЛИПОВИЋИ (2 к) — из Мланче (Студеница),
 МИЛУТИНИЋИ (1 к) — из Ограбеника (Ивањица),
 ВАСИЛИЋИ (1 к, Лучиндан) — из Атенице (Чачак),
 КУВЕКАЛОВИЋИ (1 к) — из Мочиоца (Ивањица),
 ЈОВИЧИЋИ (1 к, Савиндан) — из Заблаћа (Чачак), а пореклом
 из Белог Камена (Драгачево),

САТАРИЋИ (1 к, Јовањдан) — из Заблаћа (Чачак), а даљим по-
 реклом из Губереваца (Драгачево),

ДИЛПАРИЋИ (1 к) — из Виљуше (Чачак),
 ВОЈИНОВИЋИ (1 к) — из Дүнишића (Нова Варош),
 БОРОВИНЕ (1 к) — из околине Сребренице,
 ПАРЕЗАНОВИЋИ (1 к) — из Смиљевца (Ивањица),
 МИЛЕНТИЈЕВИЋИ (1 к) — из Новог Пазара,
 БУМБАРЕВИЋИ (1 к) — из Белог Камена, Котраже (Драгачево),
 МАРИНКОВИЋИ II (1 к, Св. Петка и Бурђевдан) — из Трпаве
 (Чачак),

ГАВРИЛОВИЋИ II (1 к, Никољдан) — из Рајца (Чачак),

ПОПОВИЋИ II (1 к) — из Вучака (Ивањица),

ЗЕЧЕВИЋИ (1 к) — из Маскова (Ивањица).

БОРОВИЋИ живе у кући БАБОВИЋА, досељених у XIX веку
 из Радишића Дола у Санџаку, најпре у Мршинце (Чачак), одакле се
 Милисав призетио у Мајсторовиће, а његови потомци имају једно
 домаћинство у Чачку.²⁵

Досељавања у Вапу и даље трају.

Документа помињу и неке друге људе у Вапи, чији потомци у
 селу више не живе. То су године 1843 — Павле СТАНИЧИЋ и Мили-
 воје РАДИСАВЉЕВИЋ, 1847 — Милић СИМОВИЋ, 1850 — Ралоје

АЛЕКСИЋ, 1852 — Димитрије МИРКОВИЋ, 1857 — Игњат СТАНИЋ, 1858 — Милан ДАМЉАНОВИЋ, 1860 — Станоје БИОРАЦ и Савла ЦАГОВИЋ, 1863 — Новак БАУЉЕВИЋ. Године 1898. преминуо је Радован ЈЕВТОВИЋ (60), рођен у Мрзовићима код Пљеваља, 1900 — Никола ПЕРЦОВИЋ (60), рођен у Трнову (Бугарска), 1914 — Чедомир МИЈАИЛОВИЋ (65), рођен у Ртима (Драгачево), 1910 — Драгомир Павловић, рођен 1869. у Остри (Чачак). Сви су они умрли у Вапи. Иначе, не зна се ко су потомци Милоша МИЛОЈЕВИЋА, који је 1828. био војник, или Прока ДУГАЛИЋА, који је пописан 1853. Документа знају и за старе НИКОЛИЋЕ, и за старе ПЕРИШИЋЕ, и за ДРАГОВИЋЕ.²⁴

ВИЉУША

Рођен у селу Гучи срезу драгачевском. . .

Гробље, Миљко Драмлић (52), умро 1906.

Рођен у селу Црвско у старој Србији. . .

Гробље, Томо Матовић (80), умро 1909.

Од подножја планине Јслице, па према десној обали Западне Мораве стере се село Виљуша, кога окружју Балуга (трнавска), Јежевица, Бањица и Трнава.

Досељавајући се на овај простор, насељу су у XV веку име дали Власи (власи) — у знак сећања на херцеговачке Вилусе, где су раније живели.¹ Поједини потеси у селу називе су добили по људима или њиховим творевинама: Црквине, Заимовац, Аниште, Мандића брдо и Амбарина, по природним облицима или својствима: Пљошта, Кременац, Гровиште и Трсинс. Није јасно порекло топонима Каоник, мада упућује на реч кал (као) — блато. За Обарак легенда каже да је тамо где су, у некаквом боју, Турци обарани са коња. И потоци својим називима упућују на људе: Карача и Пандуровац.

Сеоска обетина је на први дан Светих Тројица.

Ако се суди по легендама, остацима материјалне културе и документима, људи су од давнина живели у овом селу. У Вучићезићима, до Јежевице, остаци су старог гробља, кога неко назива Римским, други — Илирским. Грчко гробље, код садашњег сеоског гробља, вероватно је из средњег века. На потесу Црквине налазила се црква, посвећена пророку Јелисеју. По легенди, ову богомољу запалио је

виљушки ага Заим и од њеног камена озидао бунар Заимовац. После Другог светског рата, на том месту Милорад Мандић нашао је путир са ликом цара Константина и царице Јелене. Прича се да се документа о овој цркви налазе негде у Скопљу. Иначе, Заим-агу убили су хајдуци Цике из драгачевског Граба.²

Први помен Виљуше је из 1476. године. Тада се ово насеље, судећи по турском дефтеру, налазило у кнежини кнеза Бурба, који је живео у суседној Бањици. У том и неким каснијим царским дефтерима село је пописивано и као Билуса или Биљуша. Године 1476. имало је 22 куће са 40 одраслих мушких глава. у Биљуши, која је тада припадала пожешкој нахији, 1528. године пописано је 35 влашких кућа, у којима је, поред домаћина, било још 58 одраслих мушких глава. Биљуша је тада имала и још једну баштину. Коментаристући ове податке, др Хазим Шабановић је напоменуо да је у селу пописан и манастир Стјеник, који је, иначе, у атару Бањице. Други истраживач, Амхед С. Аличић, међутим, каже да је манастир Бршник — можда Стјеник у близини Виљуше. Године 1560. село Виљуша имало је 21 хришћанску кућу, са 21 домаћинством и још седам одраслих хришћанских глава, али и једно муслиманско домаћинство, што упућује на почетак исламизације. У селу је тада живео прота Јован, уз једног примићура, а Виљуша је плаћала спахији феудалне дажбине у вредности од 3.375 акчи. Нешто раније, ако се суди по подацима из дефтера које је публикувао Аличић, у селу је пописан манастир Илић. Године 1572. Виљуша је имала 26 хришћанских кућа, пет неожењених хришћана и спахију, коме је плаћала 2.710 акчи феудалних дажбина. Свака кућа поседовала је по једну баштину. Уз ово село тада је уписан и манастир Арханђел. Још само један податак из периода турске доминације: 1595. године село је плаћало 299 акчи пореза на ситну стоку.³

Мада се насеље спорадично помиње, сваобухватнијих података о Виљуши из XVII и XVIII века нема.

Иначе, зна се да су мештани масовно учествовали у Српској револуцији са почетка XIX века. Историјски извори помињу само једног, и то Караборђевог, усташка: Младена Шарца.⁴

Године 1820/21. село Виљуша у нахији пожешкој имало је 39 кућа, 44 ожењене и 103 арачке главе.⁵ Годину дана касније насеље је ушло у састав трнавског среза — имало је 40 кућа, 45 пореских и 98 арачких глава.⁶ И касније, све до иза Другог светског рата село је административно припадало трнавском срезу, а најчешће општини трнавској са седиштем у Трнави.

Године 1971. у селу је пописано 896 житеља у 243 домаћинства, а 1991 — 991 становник у 294 домаћинства.⁷

Иначе, становништво Виљуше у целини је досељеничко.

ТОМИЋИ (7 к, Никољдан), ПАУНОВИЋИ I (5 к, Никољдан и Лучиндан) и СТЕВАНОВИЋИ I (3 к, Никољдан) један су род. По казивању Милана Томића (1904), досељени су из Галиције. Стигао је Теофан („из племена“) са три сина — Томом, Пауном и Стеваном. Томић је сведочио да се ово досељавање збило „пре Турака“, што није вероватно, тим пре ако се имају у виду подаци са споменика Теофановог сина Томе, који је преминуо 15. марта 1813. године.⁸ Теофан се са синовима настанио у Барама на планини Јелици, недалеко од манастира Стјеник. Пошто су их ту нападали медведи, побегли су на потес Трсине, да би, потом, прешли на Краменац.⁹ Произлази да су досељени у другој половини XVIII века. Томић каже да су тада у Виљуши живели само Трипковићи, којих више нема у селу.¹⁰ Иначе, после Другог светског рата неки Томићи образовали су домаћинства и у Чачку, Сарајеву, Ужицу и суседној Жежевици, Пауновићи у Београду и Чачку (по две куће), док се Стевановићи нису селили. Сва три рода добила су презиме од имена предака, с тим што су у XIX веку Стевановићи понекад пописивани и као Стефановићи.¹¹

САВИЋИ (3 к, Лучиндан) су некако у исто време стигли од Никшића преко Старог Влаха. Презиме им је изведено од личног имена. Не зна се како су се раније презивали — као Савићи се не помињу у документима из првих деценија XIX века. У Чачку имају два домаћинства.

ТУТУНОВИЋИ (6 к, Арапбеловдан) су крајем XVIII века стигли из Радаљева код Ивањице, а пореклом су Црногорци Силистрићи.¹² Шверцовали су, раније, дуван — „гурун“, отуда им овако презиме. Део овог рода стигао је из Радаљева 1887. године, па отуда тврдња да нису стари доселци. Ову тврдњу демантује податак из тевтера чибукџа за 1822. годину — у тај документ као власник ситне стоке, поред осталих, унесен је и Јован Тутин.¹³ После 1950. године по једно домаћинство засновали су и у Чачку и Београду.

ВУЧИЋЕВИЋИ I (7 к, Лучиндан) су Никшићи. Доспели су у Виљушу крајем XVIII века, али са другачијим презименом. Неки мисле да су породично огњиште у овом селу свили касније — после 1830. године. Презиме им је образовано од неког личног имена. По једно домаћинство имају и у Чачку и суседној Трнави.

КОВАЧЕВИЋИ I (2 к, Никољдан) су почетком XIX века стигли из Црне Горе. Отуда им и карактеристичан надимак Црногорци. Вероватно се доселио отац Радосава ковача или Гаја Ковачевића, које помиње чибучки тевтер из 1822. године. Неко од предака био им је ковач, па отуда „мајсторско“ презиме овом роду.

МАНДИЋИ (5 к, Лучиндан) су стигли пре 1800. године из Саница, а даљим пореклом су из плавско-гусињског краја. Презиме им је изведено из неког личног имена. У Чачку имају три, у Београду два, а у Краљеву једну кућу.

ТИМОТИЈЕВИЋИ (2 к, Бурђевдан) су некако у исто време доспели у Виљушу из правца Драгачева. Презименом чувају успомену на неког претка Тимотија. После Другог светског рата два домаћинства засновали су и у Чачку.

ЈОВАНОВИЋИ (1 к, Бурђевдан) су давно досељени, али није утврђено откуда; верује се да су дошлаци из Брда црногорских. На неког претка Јована подсећа презиме овог рода, који по једно домаћинство има и у Чачку и Краљеву.

КОСТИЋИ I (1 к, Никољдан) су у време Првог српског устанка стигли из правца Драгачева; вероватно из Ртију. Од имена претка Косте образовано им је презиме. После Другог светског рата настанили су се и у Сарајеву, чачанској Атеници и у Немачкој.

КОСТИЋИ II (1 к, Никољдан) су давни доселци, али није утврђено откуда. Презименом се сећају претка Косте. По једно домаћинство имају у Чачку и Аустралији.

ТОМАШЕВИЋИ (3 к, Никољдан) су веома стари, али не знају откуда су досељени. Једни кажу — из драгачевске Краварице, други — из Црне Горе. Име претка Томаша уткано је у презиме овог рода. После 1950. године у Чачку су засновали два, а по једно домаћинство у Краљеву, Трнави, Банатском Карловцу и Љубићу.

ГЛИШОИЋИ (3 к, Бурђевдан), **МАРИЋИ I** (3 к, Бурђевдан) и **АЛЕМПИЈЕВИЋИ** (6 к, Јоаким и Ана) су се настанили у Виљуши у време Карађорђевог крајине. Није утврђено одакле су приспели. Презимена су им изведена од личних имена. Глишовићи по једно домаћинство имају и у Београду, Кулиновцима и Атеници (Чачак) и Вршцу, Марићи I — два у Чачку, а Алемпијевићи — два у Чачку, једно у Кулиновцима (Чачак) и по једно у Пули и у Аустралији.

ВРАНЕШЕВИЋИ (2 к, Никољдан) су после 1815. године доспели из старовлашких Вранеша — на што упућује и њихово презиме. После Другог светског рата два домаћинства су засновали у Чачку, а једно у оближњој Атеници.

ВЛАЈКОВИЋИ (7 к, Лучиндан) су Никшићи. Доспели су у Виљушу нешто раније, али са другачијим презименом. Садашње подсећа на претка Влајка, можда првог доселца. Доста су се селили после 1950. године: по три домаћинства имају у Чачку у Београду, два у Банатском Карловцу и по једно у Краљеву и Вршцу.

БУБОВИЋИ (29 к, Мратиндан) су давно досељени, незнано откуда. Има мишљења и да су старинци у овом селу. Презиме им је образовано од некаквог надимка. Пописивани су у XIX веку и као Милетићи. У Чачку су засновали четири, у Београду и Атеници (Чачак) по два, а једно домаћинство у Обреновцу.

БУБОВИЋИ—ВИШЊИЋИ (2 к, Мратиндан) су уствари Бубовићи, али су домазети у Вишњићима, којих више нема. После Другог светског рата образовали су једно домаћинство и у Чачку.

СРЕДОВИЋИ (5 к, Савиндан) су после 1820. године доспели од Колашина. Презиме им је изведено из личног имена претка. Има их и у Чачку и Београду.

ВУКАЈЛОВИЋИ (4 к, Никољдан) су вероватно потомци дошљака Вукајла, који је после 1820. године пописиван као Јовановић, али и Арнаутин. Ово друго презиме упућује и на завичај — Арнаутлук. Презименом чувају успомену на претка Вукајла Јовановића — Арнаутина.

РАКИЋЕВИЋИ I (4 к, Аранђеловдан) су у више наврата, после 1825. године, стизали из Старог Влаха. Тако матица умрлих сведочи да је 1897. године умро Борђе (61), рођен у Чедову, односно Вапи, код Сјенице, а 1898. венчао се Филип (22), рођен у Драгојевићима („Турска“).¹⁴ Досељени су 1876. Али, и пре њих било је Ракићевића у овом селу. Иначе, презиме овог рода упућује на некакво лично име или надимак. По једно домаћинство имају у Чачку и суседној Трпави.

БОЈОВИЋИ (2 к, Никољдан) су око 1840. пристигли из Смиљевца у Моравичком Старом Влаху. Презименом се сећају претка Боја. У Парменцу (Чачак) имају два, а по једно домаћинство у Чачку и Обреновцу.

НИКОЛИЋИ (3 к, Никољдан) су некако у исто време досељени из Старог Влаха. На претка Николу упућује њихово презиме. Једно домаћинство имају и у Чачку.

САРИЋИ (1 к, Јовањдан — 20. јануар) су досељени после 1830. године са презименом Драгићевић из околине Пријепоља. Од женског имена Сара образовано им је презиме.

МИЛОВАНОВИЋИ (6 к, Лучиндан) су дошлаци од 1830. године из Никшића. Презименом се сећају претка Милована. После Другог светског рата настанили су се, у по једном домаћинству, и у Чачку, Београду, Краљеву и Банатском Карловцу.

МАТОВИЋИ (1 к, Никољдан) су после 1850. године досељени из околине Бијелог Поља. Протокол умрлих сведочи да је у Виљуши 1909. преминуо Тома (80), рођен у Бијелом Пољу,¹⁵ а на споменику му пише „рођен у селу Црвско у старој Србији“.¹⁶ На име претка Мата подсећа презиме овог рода.

ПАВЛОВИЋИ (2 к, Јаћимовдан) су домазети из Љубића у Матовићима. Дошли су после 1860. године. Име претка Павла чувају у свом презимену.

СИМОВИЋИ (4 к, Бурђевдан) су око 1850. године стигли из Црвених Стијена на Романији. Презименом чувају успомену на претка Сима.

ВУКСАНОВИЋИ—БАЈОВИЋИ (1 к, Врачеви) су нешто раније, можда и 1840. године, стигли из Прилика код Ивањице. Потомци су Вуксана Баја, што се уочава из оба презимена.¹⁷ Два домаћинства имају и у Чачку.

ДРАМЛИЋИ (6 к, Јованџдан) су Драгачевци: у тамошњој Гучи рођен је Маринко (62), који је преминуо 1893, али и Миљко (52), који је преминуо 1906. у Виљуши.^{17а} На реч драмлија-гмизла упућује њихово презиме (свакако изведено од надимка). Три домаћинства засновали су у Чачку, а по два у Атеници и Београду.

ПЕТРОВИЋИ (5 к, Бурђевдан) су око 1860. доспели из Бјелуше код Ариља. Презиме им је образовано од имена претка. У Чачку су после Другог светског рата засновали два домаћинства.

ДИЛПАРИЋИ (8 к, Аранђеловдан) су 1882. досељени из Буковика у Старом Влаху (код Нове Вароши). Њихово презиме упућује на излаз „дил-пара“, што значи ситна пара. У Чачку су засновали два домаћинства.

ПЕРОШЕВИЋИ (1 к, Стевањдан) су из дурмиторског краја доспели у Божетиће код Нове Вароши, а одавде 1876. године у Виљушу. Доселио се не само Луко, који је умро у 40. години 1915, а иначе је рођен, не у Божетићима, већ у Буковику.¹⁸ Истовремено неки су се населили и у чачанској Горњој Горевници. Једно домаћинство имају и у Чачку.

АНИЧИЋИ (3 к, Јованџдан) су Старовлашани — у тамошњој Пресеци рођен је Милан (50), који је у Виљуши преминуо 1919.¹⁹ Од

женског имена Анице изведено је презиме овог рода. У суседној Жевици имају једно домаћинство, а у Чачку — три.

ЈЕВТОВИЋИ (3 к, Никољдан) су још раније, као домазети, долазећи из чачанских Коњевића, настањени у Стевановићима. На претка Јевта упућује њихово презиме. У Чачку су засновали једно домаћинство.

АНТОНИЈЕВИЋИ (2 к, Лучиндан) су Никшићи. У Виљуши су свили породично огњиште пре 1860. године. Презименом чувају успомену на претка Антонија. После Другог светског рата једно домаћинство засновали су у Чачку.

РАДОВАНОВИЋИ (3 к, Алемпијевдан) су прештаци из суседне Бањице, где су доспели из драгачевске Рогаче после 1865. На неког претка Радована упућује њихово презиме. У Чачку имају једно домаћинство.

МИЛУНОВИЋИ (3 к, Никољдан) су око 1860. приспели из Херцеговине и настанили се на Ковачевића имању. Презиме им је образовано од имена претка Милуна. У Чачку и Београду засновали су по једно домаћинство.

ФИЛИПОВИЋИ (3 к, Бурђевдан) су давни доселци, али није утврђено откуда су дошли. Презименом се сећају претка Филипа.

МИЛЕТИЋИ (1 к, Аранђеловдан) су стари дошљаци, али није утврђено одакле су. Презименом чувају успомену на претка Милету.

МАКСИМОВИЋИ (2 к, Лучиндан) су Никшићи, али није утврђено време њиховог досељавања. Име претка Максима чува се у њиховом презимену.

ТОПАЛОВИЋИ (3 к, Стевањдан) су почетком XX века приспели из старовлашког Трудова. На реч топал — сакат подсећа њихово презиме.

БОРИСАВЉЕВИЋИ (3 к, Никољдан) су нешто раније дошли из Буковика код Нове Вароши. Име претка Борисава чува се у корену презимена овог рода. После Другог светског рата три домаћинства основали су у Чачку, а једно у Пули.

БОГОСАВЉЕВИЋИ (1 к, Никољдан) су доселци из Лука код Ивањице. На претка Богосава подсећа њихово презиме.

Између два светска рата доселило се неколико родова, чија су презимена махом образована од имена предака:

СПАСОЈЕВИЋИ II (4 к, Аранђеловдан) — из суседне Жевице,

СТЕВАНОВИЋИ II (3к, Стевањдан) — из Дубраве код Ивањице (једну кућу имају и у Чачку),

ЛАЗОВИЋИ (1 к, Бурбевдан) — из суседне Трнаве (по једну кућу имају и у Чачку и Београду),

ВУЛОВИЋИ (1 к, Аранђеловдан) — из Брезове (Ивањица),

ВУЈОВИЋИ (2 к, Аранђеловдан) — такође из Трнаве,

ПЕТРОНИЈЕВИЋИ (1 к, Никољдан) — из суседне Бањице као домазети,

ПАРЕЗАНОВИЋИ (6 к, Митровдан) — опет из Бањице, а иначе су из Деретина у Моравичком Старом Влаху,

РАДИЧЕВИЋИ (1 к, Бурбевдан) — из драгачевске Каоне (две куће имају у Чачку),

ШИПЕТИЋИ (5 к, Аранђеловдан) — из драгачевског Граба (1924),

МИЛИВОЈЕВИЋИ (1 к, Аранђеловдан) су домазети у Антонијевићима, а иначе су из Драгачева,

РУЖИЧИЋИ (1 к, Бурбевдан) — из драгачевских Горачића,

БОСОВИЋИ (1 к, Мратиндан) — из Брезове у Моравичком Старом Влаху,

ВАСИЛИЋИ (4 к, Јовањдан) — из суседне Бањице,

ПАУНОВИЋИ III (1 к, Цвети) — из Македоније.

ШАРАНЦИ су домазети од 1941. године у Вранешевићима. Дошли су из Чачка, а пореклом су из Доње Топонице у Топлици.

После Другог светског рата доселили су се:

ПАУНОВИЋИ II (1 к, Никољдан) — из Балуге (трнавске),

ДУКАНЦИ (2 к, Никољдан) — из Осонице,

БОШКОВИЋИ (1 к, Никољдан) — такође из Осонице,

ШАПОЊИЋИ (1 к, Стевањдан) — из Вале код Сјенице,

СТАНИЋИ II (2 к, Бурбиц) — из Дубраве код Ивањице,

БОГИЋЕВИЋИ (1 к, Никољдан) — из Качулица (домазети у Ракићевићима),

БОДИЋИ (3 к, Аранђеловдан) — из Горачића (Драгачево),

ПЕРУНИЧИЋИ (1 к, Бурбевдан) — из Слатине (Чачак),

ПЛАЗИНИЋИ (1 к) — из Губереваца (Драгачево),

ЛОВРИЋИ (1 к, Стсвањдан) — из Нове Вароши,

РАКИЋЕВИЋИ II (1 к) — из Губереваца (Драгачево).

СЕКУЛИЋИ (2 к, Бурбевдан) — из Лука (Ивањица),

КОВАЧЕВИЋИ II (1 к) — из суседне Трнаве,

ДРОБЊАЦИ (1 к) — из суседне Бањице,

ПАВИЋИ (1 к) — такође из Бањице,

СИМОВИЋИ II (1 к) — такође из Бањице,

КНЕЖЕВИЋИ (1 к) — из суседне Жежевице,

ДМИТРОВИЋИ (1 к) — из Чачка,
 ЈОВАНОВИЋИ II (1 к, Бурбевдан) — из Бањице.

Документа из XIX и XX века помињу још неке родове у Виљуши, којих данас нема: променили су презимена, одсељени су или изумрли. Нема више породице ШАРАЦ, а Младен Шарац је учествовао у Првом српском устанку. Тевтер чибук за 1822. годину зна и за ове родове: ЛИЈЕШБАНИН, ТРИПКОВИЋ, БУГАРИН, ЈЕФРЕМОВИЋ (каспије: ЈЕВРЕМОВИЋ), МИЛОСАВЉЕВИЋ, ДРОБЊАК (не садашњи), МИЛАНОВИЋ, РАДОЈЕВИЋ, ЗЛАТИЋ, АТАНАСКОВИЋ, РАДОВИЋ, ТРИФУНОВИЋ, КНЕЖЕВИЋ (не данашњи). Каснија документа помињу: ПАНТЕЛИЋЕ, ПЕРОВИЋЕ, ЛУЧИЋЕ, ДРАГИЋЕВИЋЕ, НИКОЛЕНДИЋЕ, ЈЕВТОВИЋЕ (старе), АКСЕНТИЈЕВИЋЕ, МАТИЋЕ, ВУЧЕТИЋЕ, ЗЕКАВИЋЕ (1908. умро је тридесетогодишњи Вучета, рођен у Богојевићима код Ариља), КУРЋУБИЋЕ (1928. умро је Војин, рођен у старовлашкој Брезови), ПАЈОВИЋЕ, КУВЕКАЛОВИЋЕ, САТАРИЋЕ, ВАСИЛИЈЕВИЋЕ, ДАРИЈЕВИЋЕ, СТЕПАНОВИЋЕ, СОКИЋЕ, МАРИНКОВИЋЕ, РАЈИЋЕ, БЕРЈАНЦЕ, ПАНТОВИЋЕ, ЈЕВТИЋЕ, ТОМОВИЋЕ, ДМИТРОВИЋЕ (стари), РИСТОВИЋЕ, ГЛИБИЋЕ, СТАНОЈЕВИЋЕ и РАКИЋЕ.²³

НАПОМЕНЕ

ВАПА

1. „Турски катастарски пописи неких подручја западне Србије, XV и XVI век, I—III, приредио Ахмед С. Аличић, Чачак, 1984, 1985.
2. Највише података о селу дали су ми Радојица Трајковић (1910—1993) и Живорад Жика Трајковић (1914), пензионери из Вапе.
3. Подаци су из књиге др Бранка Перуничкића „Чачак и Горњи Милановац 1815—1915“, први том, Чачак, 1968.
4. Подаци Завода за планирање Скупштине општине у Чачку.
5. Епитаф сам добио од Радојка Николића, књижевника из Чачка.
6. Подаци о одсељавању из Вапе сигурно нису потпуни. Ово истичу и браћа Трајковићи, Радојица и Жика, који су ми у њиховом комплетирању помагали.
7. Као под 5.
8. Протоколи умрлих цркве заблашке чувају се у Међуопштинском историјском архиву у Чачку.
9. Исто.
10. На овај податак скренуо ми је својевремено пажњу покојни Милутин Јаковљевић, истраживач из Чачка. Документ се чува у архиви Окружног начелства у Међуопштинском историјском архиву у Чачку.
11. Исто.
12. Подаци добијени од Божидара Стефановића Пуза из Чачка, који је рођен у Вапи.
- 12а. Податак из протокола умрлих.
13. Као под 2 и 8.
14. Као под 8.

15. Исто.
16. Исто.
17. Исто.
18. Исто.
19. Као под 2.
20. Као под 8.
21. Податак добијен од Петра Властелице из Чачка, родом из Липнице.
22. Као под 8.
23. Податак добијен од Михаила Бабовића из Чачка, родом из Вапе.
24. Као под 8 и различита документа у Међуопштинском историјском архиву у Чачку.

ВИЉУША

1. На овај податак скреће пажњу др Богумил Храбак, историчар из Београда, посебно у свом раду у Зборнику Народног музеја у Чачку за 1990. годину.
2. Казивања Милана Томића, земљорадника из Виљуше, забележена 1975. године. У истраживању ми је помогао Мирослаав Миле Мојсиловић, (1921—1993), новинар и књижевник из Чачка.
3. Др Хазим Шабановић, „Краљево и његова околина под турском влашћу до краја 16. века“, „Наша прошлост“, 1—2, Краљево, 1976. и „Турски катастарски попови подручја западне Србије, XV и XVI век“, приредио Ахмед С. Аличић, I—III, Чачак, 1984—1985. Иако Шабановић користи исте изворе за своје коментаре, они се у дефтерима унесолико разликују, а то захтева посебна разматрања.
4. Владимир Тошић, „Мрчајевци и околина“, Мрчајевци, 1978, стр. 334—335.
5. Др Бранко Перуничкић, „Чачак и Горњи Милановац, 1815—1915“, I, Чачак, 1968, стр. 46.
6. Исто, стр. 55.
7. Подаци из Завода за планирање Скупштине општине у Чачку.
8. Споменик се налази на гробљу у Виљуши.
9. Казивања Милана Томића (1904) из Виљуше.
10. Исто.
11. Разна документа у Међуопштинском историјском архиву у Чачку. Иначе, у комплетирању података о одсељавању из Виљуше драгоцену помоћ пружио ми је Периша Перошевић (1940), службеник из Чачка.
12. На ове податке скренуо ми је пажњу Рајо Тутуновић из Слатине.
13. На овај податак — и цео тевтер — скренуо ми је пажњу Радош Ж. Мадаревкић, виши архивист Међуопштинског историјског архива у Чачку.
14. Протокол умрлих у Међуопштинском историјском архиву у Чачку.
15. Исто.
16. Споменик се налази на сеоском гробљу.
17. На сеоском гробљу налази се споменик карактеристичан по епитафу: „1845. Овде почива Благоје ковач Драгићевић. Поживе 35 лета и погине од злого коншије Вуксана Баја руке и ножића за правду. Ни му био крив ни дужан. Писа Радосав Чикириз с Ртију“. Текст ми је уступио Радојко Николић, књижевник из Чачка.
- 17а. Као под 14.
18. Исто.
19. Исто.
20. Разна документа у Међуопштинском историјском архиву у Чачку.

POPULATION DES VILLAGES DE VAPA ET DE VILJUSA

En ayant recours à des documents de source, à la littérature scientifique et en particulier aux registres de naissances, de baptêmes, de mariages et de décès, aux épitaphes et aux monuments funéraires des cimetières et à ceux des bords de routes, élevés à la mémoire des guerriers morts, mais aussi en se fondant sur les déclarations des membres de certaines familles, l'auteur du présent texte traite de l'origine de la population de deux villages de la commune de Tchatchak: Vapa et Viljuša. Les deux agglomérations sont très anciennes (à en juger par les vestiges de la vie civilisée d'autrefois et par des documents), mais leur population actuelle est composée d'immigrés dans sa totalité. Les familles les plus vieilles étaient venues s'établir à Vapa et Viljuša dès la sixième décennie du XVIIIe siècle. Elles sont originaires, pour la plupart, d'Herzégovine, du Monténégro, du Stari Vlah et du Dragačevò. Parallèlement à l'immigration se déroulait aussi l'émigration. Celle-ci fut surtout massive au lendemain de la Seconde guerre mondiale, soit pour des raisons d'études, soit pour chercher un emploi dans les villes. Ces migrations furent tellement vives qu'il est presque impossible de dresser une liste de ceux qui ont abandonné ces deux villages. L'auteur se penche aussi sur cette question.